

World Science Forum Budapest 2003 – Knowledge and Society

Mindig szerencsés egybeesés, ha egy tudományszervezeti folyamat és egy folyóirat tematikai törekvései találkoznak. A Világosság elmúlt évi lapszámainak állandó témája a tudományos tudás önreflexiója, a tudomány és közönségének viszonya – lévén, hogy meggyőződésünk: a bölcsészeti kutatások interdiszciplináris (újra)integrálódásának egyik lehetséges útja éppen az ilyen megközelítések érvényesítése.

Ugyanakkor tudás és közösség viszonya a nemzetközi tudománypolitikai gondolkodásnak is kitétetett kérdése. Erre reagált a Magyar Tudományos Akadémia, amikor megszervezte 2003. november 8–10. között az első World Science Forum rendezvényt, Knowledge and Society címmel. A konferencián 80 országból több mint 400 tudós, politikus, gazdasági vezető és közéleti szereplő vett részt. A maga nemében egyedülálló Fórum a tudás, a tudomány, a gazdaság és a társadalom kapcsolatát, az azok közötti együttműködés megerősítésének lehetőségeit vizsgálta. Azaz a Világforum nem egy „klasszikus” nemzetközi tudományos konferencia volt, hanem társadalmilag, földrajzilag és szakterületek tekintetében is „multikulturális” szellemi műhely, amely a társadalom, a politika, a gazdaság és a tudomány makrofolyamatait tekintette át, és – a XXI. század új kihívásainak, valamint a fenntartható fejlődés feltételeinek feltérképezése céljából – kereste azok találkozási pontjait.

A tanácskozás szakmai hátterét egy olyan kutatómunka alapozta meg, amelyet az MTA indított el a konferencia szekcióinak megfelelő szakirodalmi tájékozódással:

- Tudomány és tudás
- Tudásalapú gazdaság
- Információalapú társadalom és tudás
- Tudásalapú társadalom
- Tudás, környezet és fejlődés
- Tudás és életminőség

A szakmai alapozás súlyát növelte, hogy olyan rendezvény előkészítését szolgálta, amely tudománypolitikai helyi értéke miatt jelentős közfigyelmet kapott. A WSF védnökei Mádl Ferenc köztársasági elnök és Romano Prodi, az Európai Bizottság elnöke voltak, míg az UNESCO és a Nemzetközi Tudományos Tanács (ICSU) partneri szerepet vállalt a konferencián. A plenáris és a szekcióülések előadói olyan szakemberek voltak, mint Alexander Lámfalussy, az Európai Monetáris Intézet alapító igazgatója; William Wulf, az Amerikai Mérnökekadémia elnöke; Craig Venter, a humán géntérkép elkészítésének egyik vezéralakja; Goverdhan Mehta, az India Tudományos Akadémia volt és az ICSU leendő elnöke; valamint Hans Wigzell, a Karolinska Intézet rektora és egyben az orvosi Nobel-díj bizottság elnöke. Számos multinacionális vállalat magas rangú vezetője jelent meg és tartott előadást a Világforumon, köztük az Ericsson és a Philips képviselőitében.

Közéleti jelentősége is akadt a konferenciának: Mádl Ferenc köztársasági elnök a nyitó plenáris ülésen köszöntötte a Világforumot, felszólaltak Orbán Viktor, Boross Péter és Horn Gyula korábbi magyar kormányfők is. A zárónapon megtartott plenáris tanácskozáson előadást tartott Vaire Vike-Freiberga asszony, a Lett Köztársaság elnöke. A Világforum időpontja egybeesett a Tudomány Világnapjával, november 10-ével. Ez alkalomból az UNESCO Tudományos Díjait a Fórum keretében, a magyar Parlamentben adták át. Medgyessy Péter miniszterelnök a zárónapon tartott beszédében hangsúlyozta a kormány elkötelezettségét a hazai kutatási-fejlesztési ráfordítások dinamikus növelése mellett, és jelezte: a magyar kormány támogatja, hogy a Tudomány Világforumát két évente Budapesten rendezzék meg. Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke zárszavában méltatta a Világforum munkáját, eredményeit, amelyet a szervezésben közreműködők sok hónapos előkészítő munkája és a színvonalas előadások mellett a Fórum összes résztvevőjének közös, folytatásra érdemes sikereként lehet elkönyvelni. Hangsúlyozta a Magyar Tudományos Akadémia elkötelezettségét az „új-szülött” Tudomány Világforumára méltó gondozására, egyben kérte a résztvevők támogatását és cselekvő közreműködését a most újtárra indult rendezvénysorozat, a Tudomány Világforumára – Budapest sikeres folytatásához.

A fórum záródokumentuma, amelyet Kroó Norbert, az MTA főtitkára ismertetett, fogalmazta meg a tanácskozás általános következtetéseit:

1. A tudomány egyre közvetlenebb hatást gyakorol a társadalomra, miközben a társadalom elvárásai is fokozódnak a tudománnyal szemben. A tudomány belső fejlődésének és a társadalmi igényeknek köszönhetően új kutatási prioritások fogalmazódtak meg, amelyek megkövetelik a különböző tudományos területek együttműködését. Ennek következményeként a természettudományok és a társadalomtudományok integrációjának lehetünk tanúi. Ez a fajta integráció megerősíti az interdiszciplináris keretek létrehozásának szükségességét. Ennek tükröződnie kell mind a tudományos intézményrendszer szerkezetében, mind pedig a tudománypolitikában.
2. A tudomány fejlődése és a társadalmi igények feloldják az elméleti és az alkalmazott kutatás, illetve az akadémiai és gazdasági szektor közötti szigorú határokat. Az egyetemi és a vállalati szféra új együttműködési modelljei, az új típusú tudástermelő hálózatok kiépülése mindenképpen támogatandó.
3. A tudásalapú társadalom egyik fő jellemzője a piaci szereplők növekvő részesevé válása a tudás előállításában. Az üzleti élet szereplőinek egyre élénkebb részvétele a kutatási tevékenységben csökkenti a közfinanszírozásra nehezedő nyomást, így az állami források a nem profitorientált tudomány területeire összpontosulhatnak. Ugyanakkor az államnak továbbra is felelősséget kell vállalnia azért, hogy a gazdasági növekedés érdekében növelje a kutatásra és fejlesztésre fordítható forrásokat.
4. Kiemelkedően fontos, hogy a tudományos közösségek támogassák a döntéshozatalt, és eredményeiket megosszák a nyilvánossággal.
5. Az önképzés, számítástechnikai eszközökkel támogatott tanulás (e-learning) és más oktatási formák együtt élnek a hagyományos tanulási és tudásátadási formákkal. Kötelességünk és felelősségünk az új oktatási formák minőségének és tudományos értékének biztosítása.

6. A digitális megosztottság a gazdaságilag, társadalmilag és regionálisan hátrányos helyzetből fakad. Ezen problémák feloldásának kiemelt politikai prioritást kell élveznie.
7. A társadalom szükségleteinek kielégítése fontos célkitűzés, amely azonban nem történhet a természeti erőforrások további kizsákmányolása árán. A fenntartható fejlődés megköveteli a jelenlegi termelési és fogyasztási struktúrák átforgatását. A környezetgazdálkodási szemlélet széles körű alkalmazása nélkülözhetetlen.
8. A jelenkori tudomány alkalmas arra, hogy utat mutasson az emberi életminőség javításához. A tudományos tudás alkalmazását rendszerint a társadalmi-gazdasági berendezkedés, valamint az elégtelen információáramlás, illetve a nem megfelelő felhasználás késlelteti. Az életminőség javítását célzó ismeretek megfelelő közvetítése a politikusok, a tudósok és a döntéshozók közös felelőssége.
9. Az információhoz való hozzáférés globalizálódik, míg a kultúrák különböznek. A tudás világának szereplői felelősek azért, hogy rendelkezésre álljanak olyan ismeretrendszerek, amelyek a hagyományos közösségekben és a tágabb társadalmi keretek között egyaránt hasznosíthatók.

Mindezek alapján készültek el az ajánlások:

- A tudománynak részt kell vállalnia a fenntartható fejlődés megvalósítását célzó valamennyi összefogásban.
- Az emberi alkotóképiséget és a kutatáshoz szükséges infrastruktúrát szoros összhangban kell fejleszteni.
- A tudás világának valamennyi résztvevője, beleértve a tudósokat, etikai felelősséggel bír.
- A jövőért való felelősség megegyezik a fiatal generációkért vállalt felelősséggel. A fiatal tudósokat a tudományos munka minden fázisába be kell vonni.
- Globális etikai kódex megalkotására kell törekednünk, amelynek megfogalmazásába a világ teljes tudományos közösségét be kell vonni.
- Valamennyi ország törvényalkotási intézményének állandó tudományos bizottságot kell felállítania.
- A budapesti Tudományos Világfórumból hagyományt kell teremteni.

Összeállításunkban olyan tanulmányokat és összegző anyagokat közlünk, amelyek közvetve vagy közvetlenül kapcsolódnak a WSF-hez. Arra is felhívjuk a Tisztelt Olvasók figyelmét, hogy januárban megjelenik a Világosság és a Magyar Tudomány közös, angol nyelvű különszáma, amely a konferencia legérdekesebb előadásait és további tudományelméleti, tudományozóológiai anyagokat tartalmaz!

